

LBRIS

We know
books

SCRIERI
DESPRE
AVRAM IANCU

Antologie de texte

IOSIF VULCAN
GEORGE BARIȚIU
TEOFIL FRÂNCU
AL. CIURA
ION RUSU-ABRUDEANU

Cuvânt-înainte de prof. univ. dr. Emil Luca

CASA CĂRȚII DE ȘTIINȚĂ
Cluj-Napoca, 2024

Proiect realizat cu sprijinul
Consiliului Județean Cluj

© Casa Cărții de Știință, Asociația Casa Cărții de Știință, 2024

Ilustrație coperta 1: Fotografie a machetei bustului lui Avram Iancu,
realizat de sculptorul Emil Crețu în anul 1996.

Selecția textelor a fost realizată de asist. univ. dr. Marius Mureșan
(Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Scrieri despre Avram Iancu : antologie de texte / Iosif Vulcan, George
Barițiu, Teofil Frâncu, ... ; cuv.-înainte de prof. univ. dr. Emil Luca. -
Cluj-Napoca : Casa cărții de știință, 2024

Conține bibliografie

ISBN 978-606-17-2396-6

I. Vulcan, Iosif

II. Barițiu, George

III. Frâncu, Teofil

IV. Luca, Emil (pref.)

94

Coperta: Roxana Ardelean

Redactor: Marius Mureșan

Casa Cărții de Știință

400129 Cluj-Napoca; B-dul Eroilor, nr. 6-8

Tel.: 0264-431920

www.casacartii.ro; e-mail: editura@casacartii.ro

CUPRINS

PROF. UNIV. DR. EMIL LUCA <i>Cuvânt-înainte</i> _____	7
IOSIF VULCAN <i>Avram Iancu (1867)</i> _____	15
GEORGE BARIȚIU <i>Avram Iancu (1872)</i> _____	22
TEOFIL FRÂNCU <i>Amintiri istorice (1888)</i> _____	52
AL. CIURA <i>Povestire pe scurt a vieții lui Avram Iancu (1922)</i> _____	65
ION RUSU-ABRUDEANU <i>Revoluția din 1848-1849 în Ardeal: Avram Iancu (1928)</i> _____	97

Avram Iancu (1867)

de Iosif Vulcan

Pentru ce, chiar în acest moment, inima mea mă lasă sau trece în palpitări mai repezi; mintea mea e confuză și se pierde în marea de cugetări neregulate; și totul tremură în valuri de simțiri? Faptele mari, de asemenea persoanelor care le-a susținut, la prima lor vedere ne insuflă respect și cea mai dintâi impresie pe care o exercită asupra noastră e admirarea; apoi trecem în entuziasm; în urmă ne trezim zdrobiți de palpitările inimii și de simțurile ce ne-au preocupat mintea – suntem liniștiți și ne aflăm față în față cu rigiditatea cugetului rece. Pentru ce însă, când vrem a da descrierea persoanelor mari, ne lasă chiar și cugetul rece? Simțim debilitatea puterilor noastre.

Iaca ce simțind, a trebuit să premitem când vedem înaintea noastră fizionomia unui om de fapte; iaca ce am trebuit să mărturisim, când am pus în fruntea acestui jurnal pe cel mai curat patriot, pe eroul din 1848, pe regele munților, pe cel mai curat român, pe Avram Iancu.

Vedeți fruntea lui, atât de senină odinioară, cum stă apăsată și zdrobită de dureri; vedeți inima lui frântă, nu de suferințele proprii, ci de suferințele națiunii sale. Ah! el n-a iubit alta pe pământ, decât pe națiunea sa!

Dar să vedem, pe scurt, cine e acest om mare.

„Liber în munți trăiește libertatea”. Liber în munți a văzut Avram Iancu primele raze ale soarelui liber. Mergi pe muntele „Găina”, caută în jos, supra de brazi superbi; și întreabă ce sat se întinde sub ochii tăi, printre văi și printre dealuri? „Vidra-de-Sus. Aici s-a născut Iancu”, îți vor murmura și râuri și frunze. Așa este. Avram Iancu s-a născut în Vidra-de-Sus, la anul 1824. Părinții lui, tatăl său Alesandru Iancu a fost unul dintre cei mai respectați locuitori din sat; și, ca toți muntenii, și ei se negustoreau, cu care muntenii au obiceiul de a merge până la Arad, Macău și Dobrițin. Alesandru Iancu era om foarte deștept: de la natură avea minte ageră, a învățat și carte și a fost mult timp jude comunal și gornic de

păduri; el, cu diligența ce-o avea, și-a făcut avere frumoasă; tânărul Avram Iancu încă, acum ca prunc, se distinse de ceilalți frați ai lui prin voia și aplecarea de a învăța carte. Așa, tatăl lui Alesandru, se rezolvă a-și da pe Avrămuțiul său la școală. Școlile elementare și cele gimnaziale le-a făcut în Abrud, la Zlatna și la Blaj.

Științele filosofice și juridice le-a absolvit în Cluj. Pretutindeni a fost unul dintre cei mai solizi și mai eminenți între conșcolari; cu deosebire îi plăcea matematica și în acest studiu a fost cel mai excelent; el iubea și muzica și a fost maestru în flaut. Acum flaut n-are, dar nu-l vezi odată fără o fluieră simplă, cântând melodii românești și pierzându-se în simțirile de durere.

După absolvirea studiilor juridice, s-a dus în Oșorheiu, lângă Tabla regească, unde făcând praxă după sistemul de atunci, la anul 1848, a pus censura de avocat. El însă fusese și practicant la tesauraria din Sibiu.

Cu anul memorabil din 1848 începe și viața propriaminte publică a lui Avram Iancu.

Junele tânăr, cu fizionomia lui simpatică, cu părul său blond, cu mustața și barba sa roșie aurie, cu inima lui bună și atrăgătoare, cu simțul său nobil, cu dorul de libertate și independența patriei și națiunii

sale, cu cunoștințele lui nu neconsiderabile, cu capacitatea lui talentată, era plăcut tuturor. Născut în munți, într-o casă nu departe de casa unde s-a născut Horea, ardent pentru scăparea națiunii sale de sub jugul feudal, nu putea să nu facă cea mai mare parte din mișcarea națională de la anul 1848. Popular la munteni, cunoscut mai apoi în toată țara – însufletit pentru ideile capilor și filosofilor români de atunci, n-a putut a nu fi unul dintre primii care a mișcat și condus cauza română de la 1848.

Mișcările naționale de la 1848, care se manifestaseră în toată țara, nu puteau a nu se manifesta și mai potent la canceliștii de la Tabla regească din Oșorheiu. Aici era și Iancu. Canceliștii maghiari făceau petiția pentru unirea Ardealului cu Ungaria; canceliștii români, între aceștia Avram Iancu al nostru, protesta în contra uniunii și, pentru eventualitatea nesperată, pun de condiție recunoașterea prin lege a tuturor națiunilor, de tot atâtea națiuni politice ale țării. Canceliștii români, între aceștia Avram Iancu, află lipsa de a se aduna români în adunare națională și ei jură a se aduna într-o conferință premergătoare pe Duminica Tomii, la Blaj. La Duminica Tomii, pe lângă marele tribun al poporului Alexandru Papiu, a venit și Iancu cu muntenii săi, și se aflau cu toți în Blaj. Iancu salută poporul, și poporul îl poartă

în triumf. Învățăturile lui la popor nu erau alta decât libertate și egalitate, pe principiul de naționalitate, și poporul îl iubea. Termenul de a ține marea adunare națională, pe lângă toate piedicile, de-o parte, și intrigile, pe de altă parte, era defiptu. Ziua mare de 15 mai era apropiindu-se. Iancu nici de aici nu putea să lipsească. În ziua când se amesteca noaptea cu ziua, spre 15 mai, Iancu cu muntenii săi intră în Blaj. Ei erau împănați în frunze și flori de primăvară, aveau stindarde naționale și au fost primiți cu cel mai mare entuziasm. Dar el nu putea să lipsească de a face parte și din conferința preliminară, unde se învoiseră ca: „adunarea din 15 mai e adunarea națională generală a gintei române din Transilvania; adunarea națională are să proclame libertatea și independența națională pentru ginta română; ea are de a depune jurământ de credință tronului și sie însăși; ea are a protesta contra Uniunii Transilvaniei cu Ungaria; era iobăgiei are să fie ștearsă”. Și din ziua de 15 mai și Marea Adunare a gintei române, toate acestea le-a primit de ale sale și le-a formulat în memorabila reprezentare, ce profundul nostru filosof român, Laurian, a citit-o de pe tribună în a doua zi de adunare generală. Tot cu această ocazie se află lipsă de a se constitui ginta română într-un organ, dacă nu-i e iertat a-l chema executiv, să-i

zicem național. Și se formă Comitetul Național. Iancu deveni membru al acestui comitet. De aici înainte, faptele și purtarea lui Iancu țin mai mult de istorie, decât de o simplă biografie.

Națiunea și patria română se împarte în prefecturi: Iancu, om mai mult de faptă, decât de politică și scrisori, devine prefectul celei dintâi legiuni române. Revoluția curge mai mult cu furie de o parte, decât cu rațiune de altă parte. Furia învinge, și generalul polonez devine domn, dacă nu a toată, dar de mare parte a țării. Pe acest timp, cu Iancu se întrunesc prefectii, nici mai mici în dexteritate, nici mai slabi în dorința de a scăpa patria și națiunea de tiranismul ce o amenința, se întrunesc eroii prefecti Axente și Balint și susțin munții în contra invaziilor ce nu cunosc nici libertatea adevărată, nici egalitatea națională. Toată țara era copleșită și libertatea despotică a unui element ce domnea cu foc și furci; numai munții erau liberi, susținuți de Iancu și cei doi prefecti întruniți. Iar când steaua neagră de la nord veni în despotismul său de a alunga pe despoții liberali – munții sub Iancu erau verguri, în simțul lor de libertate. Aici, lui Iancu nu-i mai rămase alta decât a vedea să nu fie înșelat. El a făcut parte din deputațiunile ce merseră la Viena și credea mult într-aceea în al căror interes mediat s-a luptat. La

anul 1852, împăratul face călătoria prin Ardeal și, dispunând mersul călătoriei de la Hălmagiu pe la Baia-de-Criș, la propria rugare a lui Iancu, împăratul își schimbă mersul peste Găina, la Abrud. Puțin după aceea, Iancu devine prins și închis la Bălgrad. Dar, nu peste mult timp s-a eliberat.

De aici înainte, Iancu, care n-a avut niciun interes propriu, decât unicul interes al națiunii sale, se pierde în durerile inimii sale și cântă libertatea popoului său. Iancu trăiește acum în Abrud; câteodată îl vezi cu undița pe râul Vidra și prinzând pești (așa-numiții păstrăvi), care apoi îi oferă celui dintâi amic ce-l întâlnește. Dacă o inimă sfărâmată în durerile națiunii sale poate să reînvie, dacă mintea poate să-și revină la tăria și divinitatea veșnică și dacă simțul dureros nu le poate copleși pe amândouă, noi atunci iarăși îl vom avea pe Iancu.

Și aceasta cine nu dorește?

SURSA: *Familia*, nr. 6, 5/17 februarie 1867, pp. 61-63.

Avram Iancu (1872)

de George Barițiu

In decursul lunii septembrie a anului curgător, ziarele românești și neromânești din patria noastră anunțară moartea lui Avram Iancu, cele românești învestite în doliu, sau încă manifestând prin cuvinte doliul lor, pe când mai multe dintre cele care se publică în alte două limbi se folosiră de această ocazie spre a rupe cicatrici înscorțoșate, spre a reîmprospăta memoria multor evenimente fioroase din anii 1848 și 1849, iar altele și uitară de a lor demnitate – dacă o vor fi avut vreodată – până într-atâta, încât moartea lui Iancu o însoțiră de blesteme barbare. În același timp, națiunea daco-română din tot cuprinsul marelui Principat al Transilvaniei și din vecinele comitate dinspre apus, se simți pătrunsă de durere generală, care se poate asemăna numai durerii ce-i cuprinde pe oameni

în timpul unei calamități publice. Această manifestare de doliu general la români pentru moartea lui Avram Iancu este un adevărat fenomen, apariție pe care orice popor ajuns la conștiința de sine o va lua în cea mai de aproape considerație. Sau nu era Iancu mort pentru sine, pentru națiunea și patria sa încă de la anul 1852? El petrecea între noi, conversa cu noi, așa este; Iancu însă nu mai simțea nici durerile noastre alături cu noi, contemporanii săi, nici nu mai participa la bucuriile noastre, când se întâmpla ca să avem și noi vreuna între *legionul* de dureri. Și cu toate acestea, Avram Iancu, mort pentru sine și pentru societate, viețuia în spiritele și în animalele noastre, ale acelor care am știut aprecia meritele lui, zelul și amoarea lui pentru națiune, căreia se devotase până când își sacrifică toată existența sa. Avram Iancu, mort pentru societatea contemporană, va viețui în memoria noastră și a tuturor generațiilor câte vor succeda nouă, până când istoria omenirii va mai avea să consemneze câte ceva din viața națiunii daco-românești.

În viața popoarelor sunt unele momente extraordinare și epocale, momente de viață și de moarte, când ele își leagă soarta lor de câte un nume, de câte un individ. Căruia apoi îi urmează oarecum orbește, la bine și la rău, ca printr-un farmec sau predestinare.